

KSZTAŁTOWANIE TOŻSAMOŚCI LOKALNEJ – ZASOBY KULTUROWE ZIEMI OSTROWSKIEJ

Rocznik Ostrowski 2025, nr 11, Ostrów Mazowiecka 2025, s. 237-238

www.ludziezpasja.org

Małgorzata Bieńkowska

Rezyliencja jako perspektywa analizy społeczności lokalnych

Rezyliencja lokalnych społeczności rozumiana jest jako zdolność do radzenia sobie z kryzysami, adaptacji do zmian i powrotu do względnej równowagi po doświadczeniu wstrząsów, przy wykorzystaniu dostępnych zasobów materialnych, społecznych, psychologicznych i kulturowych. Coraz częściej pojawia się w polskim dyskursie publicznym w kontekście zagrożenia wojną oraz debat o bezpieczeństwie, ale warto podkreślić jej wymiar oddolny, zakorzeniony w praktykach i narracjach konkretnych społeczności lokalnych.

Czym jest rezyliencja wspólnotowa?

Rezyliencja wspólnotowa oznacza zdolność członków danej wspólnoty do podejmowania przemyślanych, zbiorowych działań, które łagodzą skutki kryzysów i pozwalają wrócić do stanu umożliwiającego bezpieczny, zrównoważony rozwój. Kluczową rolę odgrywają tu mechanizmy społeczne, takie jak solidarność, wsparcie i spójność, budujące elastyczność systemu i umożliwiające efektywne wykorzystanie zasobów w sytuacjach zagrożenia.

Odporność oddolna i kontekst lokalny

W perspektywie odporności oddolnej ludzie nie są biernymi odbiorcami polityk publicznych, lecz aktorami, którzy adaptują się do zmieniających się warunków, tworząc nowe formy życia społecznego i oporu. Znaczenie ma tu kontekst lokalny: specyficzne doświadczenia historyczne, praktyki codzienne i tożsamości, które sprawiają, że inaczej definiuje się zagrożenia i „dobry stan życia”, a także inaczej opowiada własne historie kryzysu, konfliktu czy traumy.

Kreatywność społeczności przygranicznych

Społeczności przygraniczne są dobrym przykładem oddolnej rezyliencji, ponieważ często wypracowują innowacyjne sposoby radzenia sobie ze wstrząsami: od współpracy transgranicz-

nej, przez odnawianie tradycji kulturowych, po tworzenie nowych form solidarności. Taka odporność unika uniwersalnych definicji zagrożeń, zamiast tego odwołuje się do lokalnych potrzeb i priorytetów oraz opiera się na procesach interpretacji i narracji, dzięki którym ludzie nadają sens zmianom.

Wskaźniki rezyliencji społeczności lokalnej

Rezyliencję społeczności lokalnej można analizować, odwołując się do szeregu wskaźników, takich jak poziom wzajemnego zaufania i wsparcia między mieszkańcami czy skala zaangażowania obywatelskiego (udział w działaniach społecznych, NGO, wolontariacie). Istotne są również: charakter i siła lokalnych sieci formalnych i nieformalnych, poczucie kulturowej przynależności, poziom edukacji sprzyjający adaptacji do zmian, stabilność ekonomiczna, dostęp do usług publicznych, jakość infrastruktury, istnienie planów zarządzania kryzysowego oraz zdolność do innowacji.

Spójność społeczna i zaufanie

Wszystkie główne koncepcje rezyliencji nawiązują do spójności społecznej, rozumianej jako więzi łączące członków społeczeństwa i podtrzymujące porządek społeczny mimo zachodzących zmian. W polskim kontekście jednym z kluczowych problemów lokalnych społeczności jest niski poziom zaufania społecznego, utrzymujący się już od kilku dekad, co osłabia potencjał do kolektywnego działania i zwiększa wrażliwość na kryzysy.

Zaufanie do instytucji

Badania CBOS pokazują, że Polacy najwyższe zaufanie mają do instytucji związanych z bezpieczeństwem, przede wszystkim wojska i NATO, a także w dużej mierze policji i władz lokalnych; stosunkowo wysokie jest też zaufanie do Rzecznika Praw Obywatelskich, administracji publicznej oraz Unii Europejskiej. Zdecydowanie najniższe zaufanie dotyczy Trybunału Konstytucyjnego, partii politycznych, a także – w dużym stopniu – prezydenta, rządu i mediów, choć w porównaniu z 2022 rokiem odnotowano pewien wzrost zaufania do części instytucji, w tym parlamentu, rządu, władz lokalnych i wojska.